

2. Калашник Н. Г. Формування естетичної свідомості як одна з передумов виховання майбутнього юриста / Н.Г. Калашник, В.Л. Вертегел // Проблеми гуманітаризації, гуманізації освіти та впровадження новітніх педагогічних технологій в навчальних закладах МВС України (22 листопада 2002 р.). – Запоріжжя, 2002. – С. 31–33.

3. Кнодель Л.В. Концепції навчання іноземних мов у Київському юридичному інституті МВС : [текст] / Л.В. Кнодель. – К. : КЮІ МВС, 2005. – 24 с.

ОСОВА О.О.

ДІЛОВА ГРА ЯК ЕФЕКТИВНИЙ МЕТОД ПІДГОТОВКИ ВЧИТЕЛІВ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ

Трансформаційні процеси, що відбуваються на міжнародній арені, інтеграція України до європейської та світової спільноти, приєднання вітчизняної системи вищої освіти до Болонської декларації, орієнтація на Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти висувають високі вимоги до професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

У зв'язку з цим особливої актуальності набуває проблема використання ігрових методів навчання, які забезпечують формування у майбутніх учителів іноземної мови культури творчого аналізу проблемної професійної ситуації, сприяють грамотному, педагогічно виваженому прийняттю рішень у нестандартних ситуаціях та оптимальну їх реалізацію.

Аналіз наукової розробки проблеми свідчить, що за останні роки у вітчизняній науці і практиці нагромаджено позитивний досвід використання дидактичної гри в різних ланках підготовки кадрів (О. Волобуєва, А. Воробйов, П. Городов, В. Губін, О. Гуськов, В. Давидов, М. Кравчук, Т. Олійник, О. Тернопольський, О. Торічний, Л. Якубовська та ін.). Проте питання використання методу ділової гри у процесі підготовки вчителів іноземної мови вивчено недостатньо.

Мета статті – визначити особливості використання методу ділової гри у процесі організації навчально-пізнавальної діяльності студентів, її функції та умови, які сприятимуть підвищенню ефективності професійної підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

Аналіз науково-педагогічної і методичної літератури свідчить, що в наукових колах поки що не існує єдиного визначення “ділова гра”.

Як зазначає А. Вербицький, у широкому значенні ділова гра – знакова модель професійної діяльності, контекст якої задається знаковими засобами – за допомогою мов моделювання, імітації та зв'язку, включаючи природну мову [1].

У цьому визначенні не враховується практична сторона діяльності учасників гри. О. Козлова та М. Разу при визначенні ділової гри наголошують на такій якості, як прийняття рішень: “Ділова гра – імітаційний управлінський процес, тобто процес вироблення і прийняття рішення для конкретної ситуації в умовах поетапного, багатокрокового уточнення необхідних факторів, аналізу інформації, яка додатково надходить і виробляється під час гри” [2, с. 45]. На нашу думку, найбільш повне визначення

досліджуваному поняттю дає І. Сироежин, який розуміє ділову гру як живу модель, що відтворює процес прийняття рішень і взаємодії учасників системи управління [3].

Використання ділової гри у процесі вивчення іноземної мови у вищих навчальних закладах дає змогу студентам пізнати специфіку й особливості своєї майбутньої професійної діяльності, а також певною мірою сприяє відчуттю особистої ролі кожного студента в цій діяльності. Крім того, ігри суттєво допомагають закріпленню й поглибленню знань, які були набуті під час лекцій, семінарів, практичних занять, бесід. Ігрові методи навчання сприяють також удосконаленню практичних навичок і вмій, їх застосуванню, творчому використанню для вирішення професійних і психолого-педагогічних проблем, створення умов для активного обміну досвідом. Ці методи являють собою різновид непродуктивної діяльності, головними мотивами їх є не результат, а процес навчальної діяльності студентів. У ході організації ділової гри одночасно реалізуються три фактори розвитку творчого стилю мислення та діяльності: проблематизація, рефлексія й діалог. Їх спільна дія є механізмом розвитку особистості майбутнього педагога: через самовизначення та самоактуалізацію в проблемних ситуаціях гри до самостійної постановки цілей та їх досягнення за умови вільного вибору засобів, форм, прийомів і способів організації навчальної діяльності [4]. Як зазначає Л. Кондрашова, імітаційно-ігровий підхід у вищій школі надає навчально-пізнавальній діяльності студентів імпульсу творчості, розвиває набутий педагогічний досвід, забезпечує самозаглиблення, активізацію навчальних дій. У ході реалізації гри завжди відбувається взаємодія сторін, які беруть у ній участь. Грати – це означає вступати в контакт з іншими. Ці контакти реалізуються через діалог між учасниками гри, що створює умови для професійно-педагогічного й творчого їхнього самовираження. Основне завдання полягає в тому, щоб віднайти оптимальні варіанти й моделі імітаційно-ігрової взаємодії у процесі підготовки фахівців. Ця модель є механізмом самоорганізації та самонавчання майбутніх учителів іноземної мови. Імітаційно-ігровий варіант – це модель формування “професійного Я” студентів, самоперевірки, самовизначення, самовираження, самоствердження й самореабілітації [5].

Використання імітаційно-ігрових форм у навчальному процесі стимулює мисленнєву діяльність студентів, впливає на творче засвоєння предметних знань, умінь і навичок, сприяє розвитку організаторських здібностей. Крім того, гра підтримує високий рівень активності, який посилюється почуттями, що виникають у результаті вияву інтелектуальних та духовних сил студентів. У грі моделюються професійно-педагогічні ситуації, імітуються властивості, якості, стани, виявляються здібності, вміння, необхідні майбутнім учителям іноземної мови. Використання ділової гри у процесі підготовки вчителів іноземної мови також дає змогу діагностувати рівень готовності студентів до самостійної роботи.

У ході наукового пошуку виявлено, що в науково-методичній літературі виділяють чотири основні групи ігор за характером пізнавальної та трудової активності студентів:

1) ігри, зорієнтовані на засвоєння знань, навичок, умінь, передбачених програмою навчального предмета;

2) ігри, спрямовані на формування спільних способів пізнання діяльності, культури, навчальної праці, досвіду творчої діяльності;

3) ігри, мета яких – вироблення досвіду науково-дослідної діяльності за профілем спеціальності;

4) професійні ігри.

У процесі цих ігор формуються вміння іншомовного спілкування, самостійність, організованість, діловитість, дисциплінованість, творча активність, колективні якості особистості.

Результативність ділової гри у вирішенні дидактичних завдань у процесі вивчення іноземної мови багато в чому залежить від того, наскільки її учасники чітко уявляють, який результат вони отримають. Як викладач, так і студент повинні знати, що ділова гра сприяє набуттю професійного досвіду майбутніми спеціалістами; перевірці стилів мислення і поведінки, що склалися в ситуаціях спілкування; формуванню комунікативних умінь і навичок, розвитку комунікативних здібностей і культури іншомовного мовлення; нагромадженню досвіду прийняття рішень та аналізу професійних завдань у межах такого спілкування.

Зазначимо, що під час побудови, підготовки й проведення ділової гри необхідно створити реальну обстановку, у якій студенти виступають виконавцями конкретних ролей. Ролі повинні мати проблемний характер, а їх розподіл має відбуватися з урахуванням індивідуальних можливостей і схильностей, соціального статусу студентів. Зміст ділової гри має будуватися на конкретному мовному матеріалі професійної спрямованості, що дасть змогу поєднувати навчання іноземній мові з виконанням професійних дій, які моделюють майбутню самостійну діяльність студентів в обраній професійній сфері.

У контексті досліджуваної проблеми зазначимо, що порівняно з традиційними формами проведення занять з іноземної мови ділові ігри мають такі *переваги*:

– у процесі ділової гри досягається вищий рівень спілкування, ніж при традиційному навчанні, оскільки ділова гра реалізує конкретну діяльність (обговорення проекту, бесіда з учнем, участь у конференції, бесіда з колегами);

– ділові ігри – це колективна діяльність, яка дає змогу брати в ній активну участь як всій групі в цілому, так і кожному члену групи окремо;

– виконання різноманітних завдань дає конкретний результат, завдяки чому в студентів виникає відчуття задоволення від власних дій, бажання ставити і вирішувати нові завдання;

– у ділових іграх формуються і виробляються навички налагодження контакту, правильного сприйняття й оцінювання учня як особистості;

– вироблення стратегії і тактики спілкування, а також вибору при цьому найбільш відповідних форм і засобів.

Використання методу ділової гри у процесі підготовки майбутніх учителів іноземної мови сприяє формуванню таких важливих у майбутній професійній діяльності вчителя іноземної мови умінь, як:

- спілкування на формальній і неформальній основах і ефективна взаємодія на рівних;
- прояв якостей лідера;
- орієнтація в конфліктних ситуаціях і правильне їх вирішення;
- отримання й обробка потрібної інформації, оцінювання, порівнювання і засвоєння її;
- прийняття рішення у нестандартних ситуаціях;
- раціональний розподіл часу та обов'язки, креативне прийняття організаційних рішень;
- практичне оцінювання наслідків своїх рішень.

Отже, ділові ігри формують професійно важливі вміння й навички, активізують творчі здібності особи і можуть бути засобом підготовки не окремих фахівців, а колективу, який, здобувши необхідні знання, легко засвоїть професію, пов'язану з педагогічною діяльністю.

До того ж застосування ділових ігор у процесі навчання студентів дає змогу здійснювати психологічну діагностику особистісних характеристик майбутніх учителів іноземної мови:

- рівень ділової активності, творчості, самостійності й динамічності гравця;
- наявність тактичного або стратегічного мислення;
- швидкість адаптації учасників до нових умов;
- здатність аналізувати власні можливості і вибудовувати відповідну лінію поведінки; прогнозувати розвиток подій; аналізувати можливості й мотиви суб'єктів навчання, впливати на їх поведінку;
- стилі навчання.

Ця діагностика необхідна для здійснення найбільш оптимального підбору учасників гри. Таким чином, до складу групи експертів бажано включити тих, для кого характерний аналітичний склад мислення, хто, незалежно від особистих схильностей, здатний оцінювати події, що відбуваються, і хто об'єктивно підходить до прийняття рішень. “Старшими” краще обрати тих, хто має організаторські здібності, але не має прагнення до приниження оточуючих [6].

Важливою умовою ефективного проведення гри є створення атмосфери, яка дають змогу учасникам контролювати і виправляти свою поведінку. Якщо в групі немає атмосфери розуміння, підтримки та співпраці, то зменшується здатність її учасників точно розуміти мотиви, цінності та емоційний стан кожного.

Висновки. Таким чином, проведене дослідження дає змогу стверджувати, що ділова гра є одним з ефективних методів підготовки учителів іноземної мови. У процесі використання зазначеного методу навчання

створюються умови для підготовки творчого й активного працівника, здатного бачити перспективу, формулювати проблему та самостійно її вирішувати. Одночасно виявлено, що ефективність застосування ділової гри у професійній підготовці вчителів іноземної мови забезпечується урахуванням ряду психологічних (наявність позитивних стосунків у навчальній групі, дієвість групи), особистісних (спрямованість особистості, психологічна готовність до участі в грі) та методичних (підготовка навчально-методичної документації, майстерність викладача) умов, оскільки саме вони є домінуючими в процесі навчання та здатні впливати на його результативність.

Дослідження не висвітлює всіх аспектів проблеми. Подальшого поглибленого вивчення потребує вивчення оптимальних умов поєднання ділових ігор з іншими формами і методами навчання в процесі підготовки майбутніх учителів іноземної мови.

Література

1. Вербицкий А. Деловая игра как метод активного обучения / А. Вербицкий // Современная высшая школа. – 1982. – № 3. – С. 32–39.
2. Козлова О. Деловые игры и их роль в повышении квалификации кадров / О. Козлова, М. Разу. – М. : Знание, 1978. – 206 с.
3. Сыроежин И. Очерки теории производственных организаций / И. Сыроежин. – М. : Экономика, 1970.
4. Ягупов В.В. Психолого-педагогічні основи особистісно орієнтованого навчання / В.В. Ягупов // Вісник Київського національного університету ім. Тараса Шевченка. Серія : Військово-спеціальні науки. – 2000. – № 2. – С. 20–25.
5. Кондрашова Л.В. Процесс обучения в высшей школе / Л.В. Кондрашова. – Кривой Рог, 2001. – 187 с.
6. Рудестам К. Групповая психотерапия. Психокоррекционные группы: теория и практика / К. Рудестам ; под общ. ред. Л.А. Петровской. – М. : Прогресс, 1993. – 214 с.

ОТРОШКО Т.Ф., ІЛЬІНА О.О.

ПЕДАГОГІЧНА ПРАКТИКА ЯК СКЛАДОВА ФОРМУВАННЯ МАЙБУТНЬОГО ФАХІВЦЯ

Проблема практичної підготовки майбутнього вчителя в системі вищої педагогічної школи є однією з важливих тем педагогіки вищої школи, теорії навчання і професійної підготовки. Особливого значення вони набувають в умовах відродження національної системи освіти, реалізації Національної доктрини розвитку освіти України відповідно до положень Болонської декларації. Невід'ємною складовою навчального процесу у вищих навчальних закладах є практична підготовка студентів, метою якої є закріплення теоретичних знань, формування професійних умінь і навичок майбутніх фахівців.

В основних напрямках перебудови вищої освіти поставлені завдання по-новому вирішувати питання організації педагогічної практики, підви-